

«МАЙОРСКАЯ СРЕДНЯЯ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ ШКОЛА»

МР Абыйский улус, Республика Саха (Якутия) 678892 Абыйский улус, с.Куберганя, ул. С.Г.Атласова 5.

Тел: (41159)23-693 факс 23-610 e-mail: maiorsosh@mail.ru

Кэбэргэнэ киһитэ - «Мэхээлэчээн булчут»

КЭБЭРГЭНЭ

Үлэни толордо Майыар орто оскуолатын
1 кылааһын үөрэнээччитэ
Шелковников Миша
Салайааччы: Слепцова А. И.

Сыалым: Литературнай герой “ Мэхээлэчээн
булчут” прототибын кимин билии.

Соруктарым:

- 1) Кэпсээннэри суруйбут Я.В.Стручков олобун , айар үлэтин билсиһии.
- 2) Литератураны чинчийи ,олохтоох дьонтон ыйытыы.
- 3) Барон Мюнхаузены кытта Мэхээлэчээн булчуту тэнгнээн көрүү.

Стручков Яков Викторович

Яков Викторович Стручков 1916 сыллаахха кулун тутар 10 кунугэр Мунгурдаах нэһилиэгэр төрөөбүтэ. Эрдэ тулаайах хаалбытын учуутал Алехин В.С. иитэ ылан оскуолаҕа үөрэттэрбитэ.

Дьокуускайдааҕы педрабфагы ситиһилээхтик бүтэрэн, учуутал идэтин ылан, Абый 7 кылаастаах оскуолатыгар саха тылын, литературатын учууталынан, директорынан ананан үлэтин саҕалаабыт.

Майыар, Абый, Мунгурдаах оскуолатыгар үлэ учууталынан үлэлээбит. Яков Викторович хоту сахалар (абый) былыргы фольклорун сүрдээбин интириэһиргээн элбэх матырыйаал хомуйбут, үөрэппит.

1964 с. улуска маннайгынан «Саха АССР оскуолатын үтүөлээх учуутала» бочуоттаах аат инэриллибит.

Я.В.Стручков 1989 сыллаахха кулун тутар 9 күнүгэр ыалдьан өлбүтэ.

Айар үлэтэ

В. Стручков айар үлэннэн 1933 сыллаахтан дьарыктаммыта. Оскуолаҕа үөрэниэбиттэн хоһооннору, кыра кэпсээннэри суруйар эбит. Якутскайдаагы рабфакка үөрэнэр сылларыгар литературнай куруһуоктарга сылдыбыта. Кини онно Леонид Попову, Федор Даадары, Дмитрий Тааны уо.д.а кытары чугастык билсибитэ.

Эргиэн техникумугар үлэли сылдьан ордук табыллан чаҕылхай талааннаах кэпсээнньит, поэт Тимофей Сметанины кытта үлэлээбитэ.

«Мэхээлэчээн булчут кэпсээннэрэ» (1943 с.) тахсыбытыгар 15 кэпсээн кинигэбэ киирбитэ.

Тимофей Сметанин кэриэһин, ааҕааччылар баҕаларын толорон, «Мэхээлэчээн булчут» иккис кинигэтин бэлэмнээбитэ.

Кинигэ иккистээн 1981 с. Яков Викторович 70 сааһын туолуутугар тупсарыллан бэчээттэммитэ. Онтон 1990 с. «Мэхээлэчээн булчут туундараҕа сырыылара» диэн аатынан 50 тыһыынча экземплярынан бэчээттэнэн тахсыбыта. Кинигэбэ 11 кэпсээн киирбит.

Автор өлбүтүн кэннэ кинигэ аата «Мэхээлэчээн булчут муустаах муораҕа» диэн ааттанан тахсыбыт. 1982 с. суруллан бүппүтүн кэннэ, аатын уларыппыттар.

1982-1989 с. «Уол оҕо Бойуок, кыыс оҕо Танера» диэн сэһэни суруйбут. Кини кыра оҕолорго өссө биир кинигэлээх «Кырачаан оҕолорбор» диэн ааттаах, 13 кэпсээннээх. Кинигэ айылҕаны кытары доҕордоһуу, айылҕаны харыстааһын тематыгар анаммыт. Бу кинигэни 1988 с. бүтэрбит. Куоракка издательствоҕа ыппыта сүппүт. Бу кинигэ бэчээттэмэтэх.

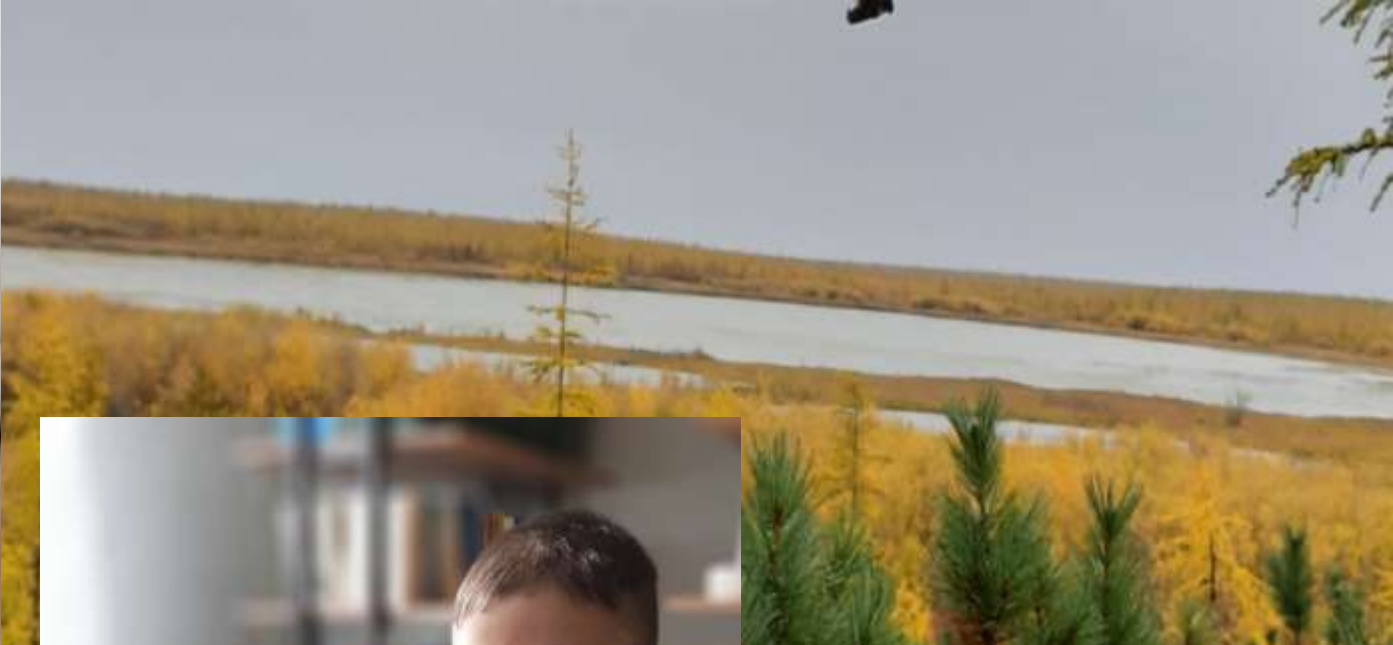
Мин библиотекаттан «Мэхээлэчээн булчут кэпсээннэрэ» кинигэни уларсан аахтым. Дьибэр аажа олодохпуна атам, учугэйдик болбойон аах. Бу кинигэбэ Кэбэргэнэ сирин ааттара баар диэбитигэр наһаа интириэниргээтим . Оскуолаба кэлэн учууталбыттан Яна Спирдоновнаттан уонна оскуола библиотекарыттан Анна Ивановнаттан ыйыталастым. Онтон кинилэр сүбэлэринэн кырдыабаас дьонтон ыйыталастым уонна бу үлэ суруйдум.

«Мэхээлэчээн булчут » диэн Кэбэргэнэ кинитэ эбит. Никулин Михаил Васильевич (инник ааттаах икки кини баар эбит) кинилэр бииргэ төрөөбүт убайдыы бырааттыылар.Урут дьон үөрэгэ суох эрдэхтэринэ оҕону сиир абааныны муннараары бииргэ төрөөбүттэри биир аатынан ааттыыр эбиттэр. Никулин Михаил Васильевич – 1 (Суумаһыт) уонна Никулин Михаил Васильевич – 2 (Хаартыһыт) диэн ааттаммыттар эбит.

Никулин М.В - 1 Суумаһыт диэн аат олус элбэх табалаабыттан, кэлин Абый улуунун табата кини табаларыттан удьуордаан, элбээн тэнийэн б тыһ. тийэ сылдыбыт. Суумаһыт сиэннэрэ, хос сиэннэрэ билигин Кэбэргэнэбэ бааллар. Кинилэртэн биирдэстэрэ сиэнэ Слепцова Акулина Дмитриевна биһи бары билэр киэн туттар, ытыктыыр учууталбыт.

Суумаһыт бииргэ төрөөбүт быраата хаартыһыт Мэхээлэ. Хаартыга араас гипноһу көрдөрөрүн сөбүлүүр эбит ол иһин Хаартыһыт диэн ааттаммыт. Кини сиэннэрэ, хос сиэннэрэ эмиэ Кэбэргэнэбэ бааллар.

Бу оҕонньоттор иккиэн наһаа элбэх кэпсээннээх, куруук күлэ-үөрэ сылдыар эбиттэр. Бу оҕонньортон биирдэһэ Яков Викторовичка дьэбэлээн кэпсээбитэ кэлин оҕолорго аналлаах кинигэ буолан бэчээттэнэн табыстаба.

Тэнгээн көрүү

Мэхээлэчээн булчут «Эһэни миинэн турардаахпын» диэн кэпсээнигэр: ата аргынньахты түспүт мас аннынан ыстанан баран хаалар, онуоха эһэ көрбөккө ааһа сүүрэн истэбинэ көхсүгэр маста ыстанан аттыы миинньэр диэн кэпсиир. Онтон Барон Мюнхаузен «Сыарбаҕа көлүллүбүт бөрө» диэн кэпсээннэ: кыһын сыарбалаах атынан айаннаан истэбинэ, бөрө кэлэн атын сиэбитигэр бөрөнү бэйэтин ат оннугар көлүнэн айанныыр.

Эбэтэр Мэхээлэчээн булчут «Куну урабаһынан да бултуурбут» диир буоллабына Барон Мюнхаузен «Муодатык бултааһын» кэпсээнигэр: күөлгэ күс бөбө хара тордох курдук мустубутун, уһун быаҕа сыань баайан бултаабытын кэпсиир.

Мин бу икки кинигэни тэнгээн көрдөхпүнэ кэпсээнньиттэр иккиэн кыһи үөйбэтэх ахтыбатах ураты дьиктилэргэ түбэһиилэрин, мүлчүргэннээх сырыыларын өйдөрүттэн онорон сэхэргиир, сытыы ол тыллаах кэпсээнньиттэр эбит дии санаатым.

16/08/2008

Түмүк

Мин 25 оџоттон Я.В.Стручков диэн кимий? Билэбин дуо? - диэн ыйытыыбар бары билэбит диэн эппиэттээтилэр. Онтон “Мэхээлэчээн булчут” кэпсээнин аахпытын дуо? -диэннэ 8 эрэ оџо аахпытым диэн эппиэттээтэ.Онтон “Мэхээлэчээн булчут”кэпсээн дьингнээх геройа (прототиба) Кэбэргэнэ киһитэ буоларын билэбин дуо? - диэннэ биэс эрэ оџо: - Билэбин, кэпсээбиттэрэ, - диэн эппиэттээтилэр.

Киһи барыта “Мэхээлэчээн булчут”кэпсээни аахтабына наһаа көрдөөх кэпсээннэрин сэргиир уонна Абый киһитэ Я.В.Стручков суруйбутун билэр.Онтон “Мэхээлэчээн булчут” дьингнээх геройа Кэбэргэнэ киһитэ буоларын билэбит .Мин ону билэн киэн эйгэбэ таһаарар сыаллаах бу үлэни суруйдум.

Туһаммыт литературам:

- Сметанин Т., Стручков Я. Мэхээлэчээн булчут кэпсээннэрэ: Кыра саастаах оскуола оБолоругар /Тимофей Сметанин, Яков Стручков; Ред.М.В Мигалкина; Худож.Е.М.Шапошников. Дьокуускай: Бичик, 2001.- 56с.,ил.
- Стручков Я.В. Мэхээлэчээн булчут туундараБа сырыылары. Якутскай: саха сиринээБи кинигэ издательствота, 1990, - 32с.,ил.
- Распэ Э. Барон Мюнхаузен мулчургэннээх сырыылары. Кыра саастаах оскуола оБолоругар./М.Старостин ойуулары. -Якутскай: Кинигэ изд-вота,1988, -88с., ил.
- Хотугу кыым; Кулун тутар 27 к.1996с.
- Хотугу кыым №20: Кулун тутар 11 к.2006с.